

Kejt Mekintoš

*Pisma iz
Šampanje*

Prevela
Dubravka Srečković Divković

 Laguna

Naslov originala

Kate Macintosh

THE CHAMPAGNE LETTERS

Copyright © 2024 by Eileen Cook

All rights reserved.

Translation copyright © 2026 za srpsko izdanje, LAGUNA

Snažnim ženama u mom životu, a ponajviše mojoj majci

Prolog

Barb Nikol Kliko

■ ŠAMPANJA, FRANCUSKA ■

Pismo praunuci Ani

JUN 1866.

Ako žena ne ispripleda sopstvenu priču, tad će to sigurno umesto nje uraditi muškarac. A čak i ako je valjan muškarac, neće biti sposoban da je ispripleda verodostojno. Umesto toga, on će je iskriviti i izvrnuti kako bi ženu o kojoj je reč prilagodio sopstvenoj mašti i naklonostima. Preoblikovaće događaje i doživljaje tako da središte njene priče bude on.

Za svojih osamdeset devet godina iskustva, uključujući i to što sam preživela Napoleona i njegove ratove, naučila sam da će muškarci sebe uvek videti kao onu tačku oslonca koja određuje ravnotežu žena i sveta. Kad bi makar i slutili o koliko raznih stvari u njihovom životu umesto njih odlučuju žene, zgranuli bi se. Bučne, krupne gestove pogrešno smatraju snagom, a ne osvrću se na nečujno gvožđe što počiva ispod većine onog što je meko.

Ne, moja draga Ana, ako će ti neko ispričati priču o meni, ispričaću ti je ja, tvoja prababa, dok još to mogu. Želim da ti ispripledam sve što se dogodilo, pošto bolno čeznem da nekom to poverim, a minuo je strah da će

neko moje greške iskoristiti protiv mene. Gajim nadu da ćeš umeti da naučiš nešto od mene sledeći moje korake tamo gde su bili mudri i izbegavajući svaku rđavo odabranu stazu.

Premda će neki reći da sam uvek imala grandioznu predstavu o sopstvenoj važnosti, naročito kad je posredi poslovanje sa šampanjcem, to prosto nije tačno. Znati svoju vrednost – to nije taština, pod uslovom da čovek zna i svoje slabosti i da je dovoljno častan da prizna i jedno i drugo. Nije lažna skromnost kad ti kažem da znam da ću, uprkos onom što sam ostvarila, nestati iz istorijskih zapisa. Ja sam i žena i trgovac, i iz oba ta razloga nebitna sam po mišljenju muškaraca koji beleže važne događaje. Ali to što oni zanemaruju moj život ne znači da je bio manje čudesan.

Neka to bude prvi nauk koji ću ti predati, ljubljena moja praunuko. Znaj svoju vrednost i pripovedaj sopstvene priče.

Dakle, moja priča počinje pre gotovo šezdeset godina, kad sam otkrila da je moj muž Fransoa mrtav...

Natali

■ ČIKAGO ■

SADAŠNJE VREME – 14. APRIL

Kuća mi je izgledala kao da je u nju pala bomba, izbrisavši sav moj život.

Zavrtela sam glavom. To je previše negativno razmišljanje. Život mi nije *izbrisan*. Tačno, odlazim iz svog doma iz snova, gde sam lično okrečila svaku sobu, odabrala svaki komad i komadić nameštaja, svojim rukama zalepila pločice u kupatilu, ali i dalje je posredi najobičnija selidba. Ljudi se sele svakog dana. Postoje čitave firme posvećene pomaganju drugim ljudima da prevuku svoje stvari s jednog na drugo mesto. Dakle, nije izbrisan, samo je... ispao iz koloseka. Spustila sam rende za sir i duboko udahnula.

Posle gotovo godinu dana psihoterapije, mogu da sve vreme čujem u glavi psihoterapeutkinjin glas umesto da ga slušam samo jedan sat nedeljno u njenoj ordinaciji. „Kako bi to mogla da sagledaš na pozitivniji način?“, upitala bi ona.

Dakle: *Moj život je uništen kad je muškarac kog sam volela najviše na svetu, za kog bih puzala po slomljenom staklu, otišao iz našeg braka, dugog dvadeset i više godina* postalo je: *Vil nije onaj čovek za kog sam ga smatrala, ali njegovi izbori ne definišu mene. Moj život nije uništen; on je privremeno iskliznuo sa šina.*

Imam pedeset godina i niko me nikad više neće voleti, i umreću sama, poješće me mojih pet mačaka koje će mi biti jedine drugarice postalo je: Ne znam šta budućnost nosi, ali ja sam energična, pametna žena koja zaslužuje sreću. I mačku, ako budem poželela da je imam.

Ljubavnica mog muža, Gven, to je jedna lažljiva, prevarantska kurva i mužokradica koja očigledno ne shvata osnovnu ideju da žene moraju međusobno da se podržavaju i zaslužila je u najvećoj meri da joj opadne sva kosa postalo je... Dobro, tu me psihološka savetnica nije osporila. Zaključila je, podozrevam, da bes znači napredak u odnosu na očajanje. Na skali tugovanja on je praktično nešto najbliskije prihvatanju.

Tumarala sam polagano po kući, tražeći ručnu mašinicu za lepljivu traku kako bih zalepila još neke kutije. Želela sam da budem osoba koja se s razvodom nosi s drskim stavom, bira novi hobi kao što je grnčarstvo i otkriva da može sebi da podari neuporedivo bolji orgazam nego što joj je Vil ikada podario, ali istina glasi da sam se osećala napušteno. Još nisam dokraja bila deo svog novog života, a nisam mogla da se vratim onom kojim sam živela ranije.

Moja najbolja drugarica Moli odvela me je u seks-šop nakon što se Vil iselio. Mislila sam da bi to moglo biti korisno za moj „put izlečenja“, način da prevaziđem to što je moje celokupno seksualno iskustvo bilo s Vilom, ako ne računam momka koji mi je bio par na maturskoj večeri i kog definitivno neću računati.

U prodavnici mi je neka starija žena u duksu na kom je, erbraš tehnikom, preko dva mala mačeta bilo ispisano „Najbolja baka“ prodala vibrirajućeg silikonskog drugara. Dakle, dobra strana je bila ta što sam na spisku za život posle razvoda štriklirala stavku „bolji orgazmi“. Samo mi je još bilo potrebno grnčarsko kolo.

Na ivici stočića počivala je moja nova narukvica. Stavila sam je na ruku pre nego što će nestati u nekoj kutiji, da je nikad više ne vidim. Ona je bila još jedan Molin projekat „pomozimo

Natali nakon razlaza“. Iz brige da se ne oporavljam kako treba, pozivala me je u sve luđe aktivnosti, koje su kulminirale vikendom u jednom vikanskom odmaralištu gde žene mogu da nađu svoju „snagu duše“.

To odmaralište je podrazumevalo gomile veganske hrane i pojanja, a na kraju sam kupila i preskupu narukvicu od kristalâ koja je navodno imala magične moći. Nisam uspela da upamtim sve detalje: rozenkvarc za saosećanje sa sobom, mesečev kamen za pravi smer, ostalo sam zaboravila. Nakon tog vikenda kući sam se vratila ispunjena energijom i nadom da sam u emocionalnom pogledu najzad dokraja isplivala, ali svega nekoliko dana potom opet sam krenula da se budim usred noći i da šetkam ukrug pokušavajući da dokučim u kom je tačno trenutku sve krenulo nizbrdo. Ali možda su ti kamenčići i posedovali malčice čarobne moći. Makar sam bila u stanju da se ponašam kao da znam kud udaram. Sve do tog trenu. Obaveza da odlučim ko će dobiti naše uljubljeno rende za sir bacila me je zbog nečeg ponovo u dubinu.

Na vratima se začulo kucanje, ali otvorila su se upravo kad sam stigla do njih.

„Donela sam šampanjac“, zacvrkutala je Moli držeći dignutu flašu i klateći njome napred-nazad, pa protutnjala pored mene.

Zagledala sam se načas u tablu s natpisom *PRODATO* u dvorištu, a onda zatvorila vrata i pošla za njom u kuhinju, vukući noge u papučama.

„Ne znam gde su čaše za šampanjac.“ Preletela sam pogledom olupinu mog doma. Na sve strane kutije, zajedno sa urolanim balama izgužvanog smeđeg pakpapira od kojih se nije video pod.

„Ne brini. Naći će se nešto što će nam poslužiti. Nužda je majka izuma i tako to.“ Moli se probijala kroz kuhinju, otvarajući i zatvarajući uglavnom prazne ormariće. „Ah, evo ih!“ Izvadila je dve tegle i odvrnula im metalne poklopce čvrknuvši ih prstom, usled čega su odleteli po kuhinjskoj ravnoj površini.

„I nije baš prilika za šampanjac“, promumlala sam.

„Svaki dan je prilika za šampanjac ako želiš da bude. Ispružila sam se za kvalitetan, uzela sam vev klico.“ Moli je krenula da čačka foliju koja je obavijala grlić flaše.

Za sekund će joj se zapušač zakucati u lice. Udri u veselje i slavlje dok neko ne ostane bez oka.

„Daj mi to.“ Dohvatila sam jedan peškiri i uvrnula zapušač, pa ga iščupala uz glasan prasak.

Moli je zatapšala, opet preuzela bocu i napunila penušavim vinom tegle meni i sebi. „Za nove vidike“, rekla je.

„Za nove vidike.“ Kucnula sam se s njom i otpila gutljaj.

Moli je razgledala prostor oko sebe. „Kako napreduješ?“

Slegla sam ramenima. „Napredujem.“

Selidba je bila sizifovski zadatak. Na svaku kutiju koju sam spakovala, preostali predmeti u kredencu preko noći bi se umnožili. Plastične posude su se parile s plehovima za pečenje i rađale kojekakve kuhinjske spravice. Sve je moralo da se razdvoji na njegovo, moje i ono što će biti donirano.

„Bićeš spremna pre nego što dođe služba za selidbu?“

„Mislim da hoću.“ Uzela sam jedan veliki tanjir za serviranje i umotala ga u hartiju, pa ga zadenula u kutiju već delimično punu puckavca. Nisam znala zašto hoću da ga zadržim. Moj novi stan nije čak ni imao trpezariju – u budućnosti mi nisu predstojale otmene večerinke.

„Šta bih ja tu još mogla?“

„Mislim da nema ničeg. Ostalo je samo ono što moram lično da dovršim.“ Moli je poslednjih meseci neprestano iznova za služivala svoj status najbolje drugarice. Većina naših prijatelja koji su bili u braku udaljila se od nas kao da bi razvod mogao biti zarazan. Ali ne i Moli. Pomogla mi je oko svega, od odlaska po kutije do tegljenja gomilâ stvari Vojsci spasa.

„Uzela sam nešto slobodnih dana da bih ovo ovde dovršila i sredila sve za život u novom stanu“, kazala sam.

„Dobro je! Sigurno imaš čitave nedelje neiskorišćenog od-mora.“ Moli mi je pripretila prstom ispred nosa. „Potrebno ti je više ravnoteže.“

Otpila sam malo šampanjca kako ne bih rekla nešto oštro. Moli mi je već mesecima tupila na tu temu. Kao da ne razume da *volim* da idem na posao. Evaluacija rizika osiguranja možda i nije najuzbudljivije polje rada, ali poseduje određenu izvesnost koja je meni bila dovoljna. Osećaj da u nečemu uspostavljáš red, sprečavaš katastrofu kad je to moguće i vraćáš situaciju u normalu onda kad je katastrofu bilo nemoguće sprečiti. U mojoj kancelariji je još sve bilo pod kontrolom. Svaki regi-strator u mom arhivskom ormaru imao je urednu, otkucanu oznaku. Papiri na stolu bili su složeni po prioritetu. Pedantne štrikle naređane duž spiska dnevnih obaveza ispunjavale su me osećajem da sam sposobna i da držim konce u rukama. Možda nisam bila sposobna da kontrolišem nered u svom životu, ali umela sam da sredim rasulo u tuđim životima. Na posao sam dolazila rano, izolovala se od buke mog ličnog života onog trena kad uđem na ta vrata. Ostavila bih recepcionerki veliku kafu s mlekom (i sa dodatnom penom) koju sam uzela usput i već bih bila svoja na svome u trenutku kad sednem za radni sto.

Većina ljudi na poslu nije čak ni znala da se razvodim. Ispr-va ništa nisam govorila zato što sam se bojala da ću zaplakati, a potom mi se činilo da bi bilo čudno da tu temu otvaram nad fotokopirkom ili dok na brzinu ručam u sobi za odmor. U kancelariji sam bila ista Natali Tejlor kao i uvek. Na kraju sam morala da kažem menadžeru ljudskih resursa zato što je bilo potrebno da upišem novu kontakt osobu za hitan slučaj i novog korisnika mog životnog osiguranja, ali osećala sam se kao da poveravam neku prljavu tajnu. Da razotkrivam nešto gadno što je bolje kriti, kao neku bolest crevâ.

Uranjala sam u posao, preuzimala sve više slučajeva i dobro-voljno se javljala za sve, od predsedavanja odboru za proslavu

rođendana do ažuriranja našeg priručnika o politici i procedurama kompanije. Kad je moj šef čuo da se selim, doslovno je insistirao na tome da uzmem slobodne dane posle tolikog dopunskog posla koji sam obavila za proteklih godinu dana. Mislio je da je uviđavan, a ja nisam znala kako da mu kažem da me upravo ta rutina i održava u normalnom stanju.

„Biće sve kako treba. Stvarno će biti. Znam da nisi želela da prodaš svoju kuću, ali biće sve dobro. Novi početak.“

Da sam dobila po dolar svaki put kad se neko poslužio izrazom „novi početak“, imala bih sad dovoljno novca da ostanem u toj kući u našem skupom naselju Nejpervilu u okolini Čikaga. „Biće sa mnom sve u redu“, rekla sam.

Moli me je ovlašno šutnula u stopalo. „Biće s tobom sve mnogo bolje nego *u redu*.“

Uzdahnula sam. „U redu“ je i dalje delovalo neizmerno daleko. Neki dani nisu bili loši, ali u poneke mi se činilo da se krećem kroz gustu maglu dok se rastajem od jedinog života koji sam poznavala kao odrasla.

Moli je spustila teglu, zveknuvši njome. U očima joj je bio onaj izraz otkrovenja kakav bi se očekivao od žene koja je predugo gutala podkaste Brene Braun. „Čuj me, vreme je da se pribereš. To je razvod. Ne smrt. Pogledala si onaj članak koji sam ti poslala, je li? Onaj o srebrnom razvodu?“

Čak su i razvod rebrendirali. Bar za ljude od pedeset pa naviše. Navodno, svi mi novopečeni samci i samice proživljavamo najbolju moguću varijantu našeg života. Sve žene koje su intervjuisali za taj članak započinjale su neki biznis, učile mandarinski, išle na pilates i vodile ljubav s mladićima koji su mogli biti školski drugovi njihove dece.

„Jesam li ti rekla da je Vil doveo Gven na sastanak kad je trebalo da potpišemo dokumentaciju u vezi s kućom?“, upitala sam. „Da si samo videla Džastininu facu!“, dodala sam uz osmeh. Moja advokatica, mršava i koščata, ličila je na nekog vitkog hrta. Sva njena odeća je delovala neodređeno evropski.

Džastin je prema Vilu gajila veću antipatiju nego ja, iz profesionalne kurtoazije koja je išla u paketu s njenom visokom tarifom na sat. Nije mi bila nužna psihoterapeutkinja da mi kaže da sam Džastin uzela kako bi jasno i glasno izrekla ono što ja ne mogu. Tačno je da su mi osećanja bila složena kad je reč o Vilu, ali bar sam uspela da najmim osobu koja takva osećanja ne gaji.

„Hej“, kazala je Moli, prekinuvši mi sled misli. „Prestani da pričaš o Vilu i Gven. Usredsredi se na prednosti svog novog života.“ Sigurno mi je primetila sumnju u očima, budući da je nastavila bez predaha.

„Nećeš morati sve vreme da praviš kompromise. Možeš da radiš šta hoćeš. Da se preseliš u Pariz i upišeš se na časove kuvanja. Ti voliš goste. Okreči novi stan u koju god boju voliš. Za večeru jedi kokice.“ Razmahala se po vazduhu, pa joj je šampanjac u tegli pljuskao. „Sve što poželiš – moguće je!“

Stajala sam u svojoj gotovo praznoj kuhinji i trudila se da ne zaplačem. Zašto mi je toliko teško da razmišljam o tome šta želim? Zar sam do te mere ispala iz štosu?

Neko je pokucao, pa sam se trгла. „To je sigurno Vil“, opomenula sam je.

Moli je nabrčkala nos kao da je namirisala nešto smrdljivo. „Šta će on ovde?“

Otpila sam iz tegle veliki gutljaj šampanjca da bih potkrepila hrabrost. „Došao je po neke stvari koje sam mu ostavila u podrumu.“

Pošla sam ka hodniku, ali Vil je već otvarao ulazna vrata. „Ehej, ja sam“, doviknuo je beskorisno. Naglo je zastao kad je ugledao Moli kako izlazi iz kuhinje. „O, zdravo. Drago mi je što te vidim.“

„Volela bih da i ja mogu to isto da kažem“, uzvratila je Moli. Pogledala sam je rečito.

„Idem da dovršim pakovanje.“ Zbrisala je u kuhinju, prostrelivši ga pre toga još jednim ubilačkim pogledom.

„Ona me mrzi“, kazao je Vil pošto je otišla.

„Ne, ne mrzi te“, odgovorila sam mehanički. Oboje smo stajali ustegnuto, znajući da je to laž. Moli i ja smo se sprijateljile na koledžu, ali brzo smo svoje drugarstvo proširile i na muževe. Išli smo u četvoro na odmore. Mi smo bili kumovi njihovom detetu. Leti smo se redovno okupljali uz roštilj, koji su pekli Vil i Džon. Njih dvojica su se nalivala zanatskim pivom i raspravljala o sportovima sa žestinom dva doktora koja pretresaju dijagnozu raka u poslednjem stadijumu.

Sad smo bili u situaciji gde je prethodno vlasništvo od značaja. Moli i Džon će ovim razvodom pripasti meni, baš kao što je Vil tvrdio da ima pravo na vitrinu za knjige u našoj dnevnoj sobi, predmet koji sam uvek volela, ali je prvobitno pripadao njegovom dedi.

„Ništa, nosim dakle ovo da ti ne smeta.“ Vil je nabacio torbu za golf na rame, pri čemu su štapovi zveknuli jedni o druge, pa podigao kutiju s knjigama koju sam bila prevukla u ulazno predsoblje. Posmatrala sam ga kako odnosi te stvari do svog be-em-vea i nežno ih ušuškava u prtljažnik kao decu koju nikad nismo imali.

Ponovo ušavši, Vil se obazreo na sve strane. „Je li ti potrebno još nešto od mene?“

Slegla sam ramenima. *Budi čovek kakvim sam te zamišljala* nije delovalo kao razborit zahtev u tom trenutku.

„Izgleda čudno tako prazna.“

Zagledala sam se u ljušturu naše trpezarije. Gutala sam knedlu za knedlom.

Vilu se nabralo čelo. „Je li ti dobro?“

Slegla sam ramenima i upela se da zazvučim nehajno, ali znala sam da mi to neće poći za rukom. Nisam htela da zaplačem. „Izvini, samo je previše...“ Mozak mi je tragao za pravom rečju koja bi obuhvatila to osećanje.

„Znaš, ovo i meni teško pada.“

Njegove reči su disharmonično odjeknule u mom mozgu.

„I ja ostajem bez svog doma i prethodnog života.“ To je izgovorio drhtavim glasom.

Neka čaša u meni se prelila. Možda zbog prizora prazne sobe, možda zbog toga što poslednji muškarac s kojim sam spavala prikuplja svoje torbe i polazi ka vratima. Nije bilo tih kristala, pojanja i sagledavanja koji bi taj njegov komentar pretvorili u nešto pozitivno.

Iz želuca mi je naglo proključao talas čistog gneva. „Nisi ti ni bez čega ostao“, izgovorila sam. „Ti si to *odbacio*.“

Zurio je u mene tužnim očima. „Ne mogu da budem onaj muž kog želiš.“ Glas mu je bio blag i tih, ali iz nekog razloga to me je još više razbesnelo.

„Kakav, veran?“ Uprla sam dlanovima u njegove grudi i gurnula ga. Ponaša se kao da sam htela od njega nešto nemoguće! Kao da sam očekivala previše, dok ako ćemo pravo, nisam tražila ni izbliza dovoljno. Kako ga nije sram da od mene traži da ga sažaljevam? A još gore mi je bilo zbog toga što me je uistinu grizla savest. Znala sam da je ranjen i on, a činjenica da mi je to bitno čučala je u mojim grudima, mračna i uzavrela.

„Možda bi najbolje bilo da idem.“ Pružio mi je ključeve sa svojim pohabanim kožnim priveskom. „Možeš i ti da ih predaš agentu.“

Pružila sam ruku da ih uzmem, pa je povukla. „Ne. To ti sredi.“

„Čuj, znam da si uzrujana...“

„Nisam uzrujana!“, zaurkala sam, očigledno lažući. „Sam se pobrini za sopstvene proklete ključeve. A moraćeš da dočekaš i čistače, da ih pustiš u kuću, proveriš da li su sve uradili pre nego što je zaključaš. Merdevine i kosilica takođe su još u garaži. Njih treba ili prodati, ili donirati, ili šta već. Novi vlasnici žele sve detaljno da pregledaju, pa će služba zelenila doći još jednom da oreže grmlje do ulice.“ Spisak obaveza prolio se iz mene. Ja sam sa ovim završila. Neću više ni minut, ni sekundu, potrošiti na zadatke koji će olakšati taj razvod.

Vil je uzdahnuo. „Rekla si mi da si uzela slobodne dane da bi se svime ovim pozabavila.“

„Žao mi je. Predomislila sam se.“

„Nat“, izgovorio je s nategnutim strpljenjem u glasu.

„Šta je? Predomislio si se i *ti*. Zaključio si da ne želiš više da budeš u braku. Promenio stav o čitavoj toj instituciji 'dok nas smrt ne rastavi', tako da sam se i ja, da, predomislila u pogledu trošenja *svog* odmora na ovo.“

„Jesi uzrujana, ali već si uzela slobodne dane. Ja sam na poslu usred projekta.“

Kao da je njegovo vreme važnije od mog. Ali tome sam ga ja sama naučila, pošto sam se uvek tako postavljala. Odmore smo planirali prema njegovom radnom rasporedu. Ovamo smo se preselili zbog njegovog posla. Kad god bih se razbolela, prelazila sam u gostinsku sobu da ga moj kašalj ne bi budio. Čak su se i sastanci s našim pravozastupnicima odigravali kod njegovog advokata zato što mu je kancelarija blizu Vilovog radnog mesta. Otkako sam postala zrela žena, sve vreme sam stavljala tog čoveka na prvo mesto, a nikad nisam primetila da to nije uzajamno.

„Moraćeš ti. Ja čak neću ni biti ovde“, izgovorila sam bezličnim glasom.

Vilu su obrve odskočile do same kose, prevalivši duži put nego što bi bio u doba kad smo počeli da se zabavljamo. „Gde ćeš biti?“

„U Parizu“, kazala sam, iznenadivši sebe isto koliko i njega.

Natali

■ PARIZ ■

17. APRIL

Sedela sam kruto na sedištu taksija, znojavih dlanovima grčevito stežući iscepanu kožnu presvlaku. Ispuštala sam uplašene zvuke dok je taksista izbegavao druga vozila, očigledno nepokolebljivo rešen da mi okonča i vožnju i život neposredno po izlasku s pariskog aerodroma. Stisla sam usne kad sam shvatila da sa svakim mojim oglašavanjem vozač odvoji oči od puta da bi u retrovizoru proverio šta mi je.

Ovo je avantura. Biće od nje materijal za žestoku priču.

Tako je glasila moja nova mantra. Duhovne potrage zahtevaju mantru, a ja sam bila odlučila da ovo putovanje baš to bude. Tako će imati veću težinu nego kad bih rekla da sam na odmoru. Ne možeš osporiti nekog ko je u potrazi. Potraga ima svrhu. Validnost. Potraga se završava tako što te u filmskoj adaptaciji glumi Džulija Roberts. Odmor znači da te glumi Čevi Čejs.

Za prethodnih godinu dana, otkako je Vilova vanbračna veza izašla na videlo, nisam se eksponirala; naprosto sam preživljavala taj prevrat u mom životu. Pročitala sam svaku postojeću knjigu o razvodu i započinjanju iznova. Vrtela sam se između motivacionih bajki tipa *Jedi, moli, voli* i onih mračnijih

priča o ženama koje su iskasapile svoje muževe i zakopale ih u bašti. Iskreno, zemlja pod hortenzijama iza naše kuće bila je prilično meka. Vil bi morao da mi zahvali što sam se odlučila za motivacionu stazu. A sad je bilo vreme za resetovanje. Prilika da odaberem novi pravac, novi život. Pod uslovom da preživim tu vožnju taksijem.

Zažmurila sam i izgovorila sam kratku molitvu kad su kola munjevito zaobišla grupu biciklista, uz škripu kočnica i niz taksistinih psovki. Na brzinu sam otkucala Moli poruku da je obavestim da je avion sleteo i kao dokaz sam snimila fotografiju kroz prozor.

Morala sam priznati sebi da sam prisutna u tekućem trenutku onako kako to nisam bila mesecima. Sigurno se tako osećala Doroti kad se našla negde iza duge: istumbana, u nepoznatoj zemlji, ali istovremeno i uzbuđena. Čekala sam da se osetim drugačije, da osetim da sam stigla na „drugu stranu“ svega. Ali nisam *radila* ništa drugačije. Ili makar ništa dovoljno drugačije. Svršetak braka bio je kataklizmična promena u mom životu, tornado, i zahtevao je da preduzmem neki podjednako dramatičan korak. Vikend u odmaralištu nije bio dovoljan – dodavola, njega čak nisam ni organizovala ja; upriličila ga je Moli. To što sam se svega manula i pobegla u Pariz bilo je otprilike nešto najdramatičnije što sam ikada učinila.

Nisam bila od onih koji bi se u Evropu otisnuli sami. Nisam se upuštala u rizike; ja sam se bavila njihovom kontrolom. Radila sam u osiguravajućem društvu, pobogu i zaboga. Putovanje u inostranstvo u solo režiji, koje sam najavila svega neki dan ranije, bilo je neodgovorno. Bilo je suludo. Bilo je zastrašujuće.

Taksista je proleteo ispred pešaka koji je prelazio ulicu, za dlaku ga ne pokupivši autom. Zatim je nagazio kočnice, te umalo nisam proletela kroz vetrobran kao izbačena iz katapulte. Okrenuo se i položio ruku na naslon svog sedišta.

„Stigli smo.“

Provirila sam kroz prozor. Mala mesingana tabla kraj vrata bila je jedino obeležje tog nevelikog ali luksuznog hotela. Spoljašnost zdanja bila je od istog krečnjaka boje kolačića s maslacem kao i maltene sve ostalo u gradu, s velikim prozorima izdijeljenim na okna, uokvirenim crnom bojom. Jedino su se isticala vrata, jarkocrvena, kao karmin na nekom bledom licu. Dok sam brljala po torbici tražeći gotovinu da bih platila vožnju, niz stepenice je sišao neki lepo odeven gospodin i otvorio moja vrata. Teatralno se naklonio, kao da je išetao sa imanja neke kraljevske palate.

„*Bonjour, bienvenue à la Delphine.*“*

Nervozno sam se osmehnula. „Zdravo.“ *Zašto sam pobjegla u Francusku?* Zašto nisam pobjegla u neku zemlju gde govore engleski? Možda u Irsku. Ili Kanadu. Kanada je navodno lepa. Losovi. Dabrovi. Naočiti muškarci u crvenim uniformama policijske konjice.

„Dobro nam došli.“ Vratar je pružio ruku i pomogao mi da izađem iz auta. Načas sam zaboravila da sam izgužvana i da smrdim na kiselo nakon dugog leta i spavanja u odeći.

„Dozvolite da ponesem vaš kofer.“ Okrenuo se i na rafalnom francuskom se obratio taksisti, koji je pritisnuo dugme za otvaranje prtljažnika.

„Mogu da pomognem“, kazala sam stojeći beskorisno pored taksija s prepunim cegerom.

„Ne, ne, madam, biće mi zadovoljstvo.“ Pokazao je ka otvorenim vratima zdanja dok je vadio moj teški kofer iz kola. „Molim vas, osećajte se kao u svojoj kući. Službenik hotela naći će vam se pri ruci.“

Ušavši u hotel, obuhvatila sam pogledom raskošni hol i osetila se kao da sam prekoračila prag nekog romana Džejn Ostina. Već sam mogla da zamislim sebe kako sedim u jednoj od tih tamnoplavih plišanih fotelja kraj kamina i gledam kroz prozor.

* Fr.: Dobar dan, dobro došli u *Delfinu*. (Prim. prev.)

Kroz jedan lučni prolaz videla se biblioteka sa stolovima, grupa-
ma udobnih stolica i šankom u pozadini; delovala je ušuškano
i primamljivo. Neki gospodin je čitao novine uz šoljicu kafe, a
dvoje je, uz čaše s belim vinom, sedelo nadneseno nad štampani
vodič. Police s knjigama sezale su do plafona. Ne zanima me
ostatak Pariza; mogla bih nos da ne pomolim iz ovog hotela!

„*Bonne journée*“, doviknuo je muškarac za rezbarenim
recepcijskim pultom. Prišavši mu, pogladila sam drvo. Pod
jagodicama prstiju ličilo je na hladan saten. Gurnula sam po
njemu svoj pasoš i broj rezervacije. Nikad u životu nisam bila
odsela na nekom tako otmenom mestu. Očekivala sam da će se
zaoriti zvučni signal, oglašavajući da mi u velikoj meri tu i nije
mesto, a onda će se poda mnoom otvoriti rupa i biću izbačena
opet na ulicu. Bio je to hotel predodređen za video-prezentacije
kakve na društvenim mrežama dele ljudi koji izraz „influenser“
koriste bez ironije.

U normalnim okolnostima ni slučajno ne bih odsela u ho-
telu s takvim cenama, ali kad u proleće rezervišes smeštaj u
Parizu u poslednji čas, izbor je ograničen. Umalo nisam skroz
odustala od putovanja, ali bilo mi je nezamislivo da Vilu saop-
štim da sam se predomislila. Osetila sam grč u želucu. Šta ako
sam napravila ogromnu grešku?

Ovo je avantura.

Recepционерovi prsti zaigrali su po ključevima dok je pro-
veravao moju rezervaciju. „Evo vas, madam. Jedan ključ, ako
dobro shvatam. Sami ste u sobi, je li tako?“

Srce mi je snažno zalupalo, a onda obamrlo. Umalo iz mene
nije izletelo da sam neprestano sama. Da pred sobom vidim
jedino godine samoće sve dok ne umrem i dok se ta mačka koju
još nisam ni kupila ne pogosti mojim lešom.

Ovo je sastavni deo avanture. Dah mi je zapeo u grlu kad
sam pokušala da prozborim. Gutala sam knedlu za knedlom.
Mesecima nisam plakala. Nisam nameravala da počnem baš
u tom trenutku.

„Madam Tejlor?“ Recepcioner je delovao uspaničeno.

„Moj muž više nije sa mnom“, uspela sam da istisnem iz sebe, a lice mi se zgrčilo od napora da obuzdam suze.

Prestrašeno je razrogačio oči, a usne su mu se stisle u tanku liniju. „*S'il vous plaît, pardonnez-moi.*“* Položio je šaku na srce.

Sranje. Pomislio je da sam time htela da kažem da je Vil mrtav. Bilo bi lakše da je pokojni. Da me je napustio zato što nije imao drugog izbora. Ne zato što me naprosto više nije želeo. Zato što je odabrao drugu. Šta mi je? Zašto da plaćem zbog nekog ko u najvećoj meri nije toga dostojan? Trebalo bi da sam to već prevazišla. Počela sam da drhtim. O bože. Sad su tu dramu posmatrali i ljudi iz niše s bibliotekom i šankom. Zabrinuto su se mrštili, pa mi je zbog njihovih izraza lica došlo da se zaplaćem još jače.

Ovo je potraga!, ponovio je moj mozak kad sam se uhvatila za ivicu pulta. *Avventura*. Nisi videla Doroti da plače kad je ugledala put od žutih opeka, a pod kućom zatekla mrtvu vešticu.

„Madam? Mogu li da vas otpratim do vaše sobe?“ Kraj mene se stvorila mlada žena koja kao da je izašla pravo iz nekog klasičnog filma iz četrdesetih godina prošlog veka. Ledenoplava kosa joj je bila prikupljena u punđu, a odeća joj je izgledala kao da nikad i ne pomišlja da se izgužva. Uhvatila me je za šaku i položila je sebi na podlakticu kao da će me povesti ka oltaru. Obratila se recepcioneru na francuskom, a on je nešto promućao, pa mi je potom, nakon hitre, oštre reči kojom mu je odgovorila, pružio plastičnu ključ-karticu.

„Hajdemo, Marsel će odmah doneti vašu torbu.“ Usmerila me je ka liftu, krećući se glatko kao pobednica na izboru za mis lepote. „Ja sam Sofi.“

Vrata su nečujno kliznula i zatvorila se, a ja sam duboko udahнула, potiskujući osećanja tamo gde im je mesto. „Izvinite, sigurno sam ovakva zato što sam preumorna.“

* Fr.: Molim vas, oprostite mi. (Prim. prev.)

Sofi me je pogladila po šaci, koja je i dalje počivala na njenoj podlaktici. „Sve je u redu. Razumem vas.“ Izašle smo na petom spratu, gde me je povela hodnikom. Spoljašnjost zdanja bila je stara, ali unutrašnjost su očigledno potpuno iznova uradili. Nije se nigde čula ni jedna jedina škripava daščica parketa, niti se mogla videti klimava zidna lampa. Svaka sitnica je bila oličenje luksuza. Hotel je imao sopstveni miris, kao da upumpavaju parfem kroz vazduh. Jasmin. Pomorandžin cvet, možda vanila.

„Prošlo je malo više od godinu dana“, rekla sam. „Časna reč, nemam razloga da se potresam. Trebalo je da ovo bude moja velika avantura. Ponovno aktiviranje života.“

Odgovorila je nekim neodređenim zvukom. Prislonila je ključ-karticu na jedna vrata. Ona su se širom otvorila, a ja sam se okamenila od šoka i reči objašnjenja da Vil nije mrtav zamrle su mi u ustima. To nije bila hotelska soba; bio je to raskošan apartman.

„Saučestvujem s vama, madam. Vreme ne umanjuje gubitak, samo ga malčice olakšava.“ Sofi me je blago pogurala u sobu, gde su mi stopala utonula u debeli tepih.

Krevet je bio džinovski, prekriven debelim jorganom s platnenom presvlakom najnežnije ružičaste boje. Nalik unutrašnjosti uva šteneta. Prostrana soba imala je oblik slova L i sastojala se od prostora za sedenje s kanabetom talasastog naslona i stolice na jednom i prostora s krevetom na drugom kraju. Kroz lučni prolaz opazila sam ogromnu samostojeću kadu i mermerni pod.

Sofi je prošla pored mene i razmakla masivne zavese, te je sobu preplavila sunčeva svetlost. „Imate pogled na Muzej Orse i na Senu.“ Pokazala je prstom kroz prozor.

„Mislim da se desila neka greška...“, izustila sam. Prostor je bio sigurno dvaput – ne, triput veći od onog što mi je obećano onlajn, a i ta elementarna soba bila je skupa kao otrov. A ovo? Morala bih da prodam bubreg da bih platila i jednu jedinu noć u ovoj sobi, a gde su dve nedelje!

Odmahnula je rukom kako bi predupredila to što sam upravo htela da kažem. „Tražila sam od Marsela da vas rasporedi u apartman o našem trošku kako bismo se iskupili za njegovu nepromišljenost.“

Lice mi se zažarilo. „O, to nije potrebno. Stvarno. Nije kriv on, već ja.“ Vrlo blag izraz za moje dotadašnje pogrešne korake. Zaustila sam da objasnim, pa zastala, obazrela se oko sebe; možda je to greška koju ne bi trebalo da ispravljam. Delovalo mi je komplikovanije da razjašnjavam nego da ih pustim da misle kako je Vil tragično umro.

Možda je sve i trebalo upravo tako da posmatram, kao smrt. Da ožalim svoj brak i osobu za koju sam mislila da sam s njom provela poslednjih dvadeset i nešto godina, a onda oteram prošlost dođavola. Osetila sam kako mi se vraća ona rešenost koja me je i podstakla na putovanje. Lakše će mi biti da žalim u sobi sa ovakvim pogledom.

Začulo se tiho kucanje i jedan hotelski nosač uneo je moj džinovski kofer, pa ga bez trunke napora digao na tapaciranu klupu kod donjeg dela kreveta. Za njim je ušao još jedan mlađić, otprilike Sofinih godina, s tankim, kao iscrtanim brčićima koji su se s mukom držali za gornju usnu; u rukama mu je bio srebrni poslužavnik.

„Šampanjac“, kazala je Sofi preuzevši poslužavnik. „Da vam njime poželimo dobrodošlicu u hotel i... kako ono kažete? Veliku avanturu.“

Prepoznala sam etiketu boje žumanceta. „Vev kliko.“

Sofino lice se ozarilo. „*Oui*.“ Vi se razumete u šampanjac, madam Tejlor.“

„Ne baš“, priznala sam. „Jedna prijateljica mi ga je nedavno kupila.“ Moraću da pošaljem Moli slike ove sobe. Neće verovati.

Sofi je stručno otvorila flašu uz prigušen prasak. „E pa u tom slučaju, moraću da vam ispričam istorijat ovog vina. Možda

* Fr.: Da. (Prim. prev.)

će vam pomoći na ovom putovanju, poslužiti vam kao vodič. *Veuve* znači udovica, znate.“ Pogledala me je u oči i ljubazno se osmehnula. „U Francuskoj je posle Revolucije žena mogla da poseduje firmu samo ako joj je muž preminuo. Barb Nikol je preuzela posao nakon muževljeve smrti. Susretala se s mnogim preprekama.“ Tužno je zavrtela glavom, kao da je lično upoznala taj bračni par i njihovu tragediju.

Sofi je sipala šampanjac u čašu i pružila mi je. „Udovica je moja junakinja. Mnogo se može naučiti od žene poput nje. Kad se budete odmorili, ispričaću vam sve o madam Kliko i drugim udovicama tog doba.“

„Bilo ih je još?“ Sela sam u fotelju presvučenu drap svilom, osećajući kako mi napetost u leđima popušta. Želela sam da mi pripoveda priče dok tonem u san.

„*Oui*. Većinu slavnih marki šampanjca izgradile su žene: pomeri, bolenže, loren-perije.“ Nabrojala je ta imena služeći se svojim tankim prstima s besprekorno lakiranim kajsijastoružičastim noktima.

Otpila sam malo šampanjca; mehurići su mi zapraskali u ustima. „Vi svašta znate o tome“, kazala sam.

Sofi se osmehnula i ponosito isturila bradu. „To mi je posao; zadužena sam za vina ovde u *Delfini*. Rodila sam se i odrasla u Eperneu, srcu Šampanje. A udovice koje su proizvodile šampanjac već su legendarne.“

„Izgleda da nema granica onom što žena može da ostvari“, rekla sam.

„*Exactement!*“* Sofi je odsečno klimnula glavom, a ja sam osetila apsurdan ponos, kao da sam smislila odgovor na neko nezgodno pitanje. „Nije pametno stati na put odlučnoj ženi“, kazala je ona, pa razmahnula flašom uvis kao da pozdravlja.

* Fr.: Upravo tako! (Prim. prev.)

Barb Nikol

■ REMS ■

U VEZI S DOGAĐAJIMA OD OKTOBRA 1805.

Najdraža Ana,

Iako želim da ti život bude oslobođen izazova i muka, znam da su oni neizbežni. Živeti znači osetiti i radost i žalost. Možda je u nekim pogledima i bolje prebroditi poteškoće ranije u životu jer tako ćeš znati da ih možeš preživeti. Moraš naučiti da napreduješ čak i kad je teško, da grabiš priliku kad se ukaže, jer za razliku od neprilike, ona ne traje. Neki kažu da smo mi koji smo preživeli Revoluciju, pa za njom i Teror, ogradili svoja osećanja zidom, da više nismo u potpunosti čovečni. To nije tačno, naša srca biju isto kao i sva druga, ali jesmo naučili da obuzdavamo osećanja kako nam ne bi nadjačala razum. Možda sam upravo zato čak i u trenutku najvećeg gubitka umela da naslutim i priliku i izazove koje mi on nosi.

Za početak, da ti ispričam kako je umro tvoj praded.

Obuhvatila sam pogledom sve istovremeno. Fransoa je ležao potpuno nepomično na krevetu, oči su mu se već mutile. Kraj nogu nagomilana ćebad, kao da se ritao u poslednjim trenucima, i osuda veća od svega – flašica na stolu.

Služavka Margo stajala je i drhtala u uglu kraj kamina, još stežući u rukama kofu za ugalj. Oči su joj bile razrogačene na bledom licu. Vreme se naizgled usporilo, kao da se zgusnulo. Srce mi je zastajkivalo između udarâ.

Među mojim najvećim umećima bio je dar da uvek shvatim kako je šta s čime povezano, gledajući unapred i unatrag. Da okrznem pogledom padinu brda zimi i da vidim kako se niz nju sliva kiša u proleće. Da zgnječim zubima zrno pino noara, još toplo od sunca, i da znam kakav će ukus imati nakon što se izmulja i uzri u flaši. Da saberem brojeve u knjizi računa i predvidim konačnu vrednost krajem godine. A u ovom slučaju videla sam sve, šta će ljudi govoriti. Šta će raditi. Kako će svi na to gledati, od prodavca sira do našeg sveštenika i roditelja drugarica naše ćerke.

I znala sam kako će to uticati na naše već klimavo poslovanje. Nisam smela dozvoliti da mi muževljeva smrt definiše život.

Zakoračila sam ka krevetu i pre nego što sam uopšte dotakla mog voljenog, šćepala flašicu sa arsenikom. Bila je mala, s lakoćom mi je stala u dlan. *Gde je Fransoa ovo nabavio?* Potisnula sam to pitanje. Nije ni bilo važno. Naše kuhinjske pomoćnice služile su se arsenikom za uklanjanje miševa iz kuhinje, a nadzornik podruma njime je ubijao buđ u podrumima. Ono najvažnije pitanje nije glasilo gde ga je Fransoa našao, već šta je tražio kod njega. Gotovo nečujan služavkin udah dao mi je na znanje da je videla flašicu. Okrenula sam se ka njoj i prodorno joj se zagledala u oči. Ne sme biti nikakvog pitanja. Nikakve sumnje.

Istina je priča u koju ćemo ubediti druge.

„Moj voljeni muž je preminuo od groznice.“ Sagla sam se i brižljivo mu zategla platnenu noćnu košulju, a onda mu navukla pokrivače preko golih nogu. Glas mi je bio razgovetan i staložen. Kasnije će biti vremena za suze. Uхвати se ukoštac sa situacijom. Prilagodi se. Suze prepusti drugima, onima koji imaju tu slobodu da ih puste.

I Margo se zapiljila u mene i takoreći sam videla kako joj se misli roje u glavi kao pčele. Bila je lepa, ali bila je to jednostavna lepota, ona što uvene zajedno s mladošću. Sitna, mršava devojka. U mislima sam je nazivala imenom Mišica. Na njenu sujetu sam još i mogla da zažmurim, jer kad devojka poseduje lepotu, ali ograničen mozak, mora se oslanjati na važnost izgleda. Međutim, nisam mogla da trpim to što je Margo pritom i *lenja*. Neprekidno je sanjarila i za svaki zadatak joj je trebalo dvostruko više vremena nego drugim devojkama. Poput pravog miša, nije se mnogo trudila da stvori sopstveni dom i umesto toga je krala tuđe mrvice. Nikako mi nije išlo u glavu zašto neko nešto radi ako već ne namerava da to uradi valjano. *Zašto je morala da ga nađe baš ona?*

„On je...”

„Sigurno je bio bolesniji nego što smo bili svesni“, nepokolebljivo sam izgovorila, prekinuvši je pre nego što je stigla da pretoči pomisao u reči. Nije sa sigurnošću znala šta se odigralo. A ni ja. Povraćanje i grčevi u mišićima koji su ga mučili poslednjih nekoliko dana mogli su biti i posledica bolesti. Prisustvo flašice nije moralo značiti ono najgore. Svako zna da su groznice nepredvidljive kao more. Fransoa se bio pre dve nedelje vratio iz Nemačke i žalio se kako je tamo svinjetina bila masna i kako mu je bučni, gromoglasni smeh muškarca s kojima se sastajao izazivao glavobolje. Povukao se u našu sobu, ali niko u kući nije se zabrinuo. Ponašanje mu nije bilo neočekivano.

Kod Fransoe su bili česti nastupi melanholije, mračna raspoloženja koja su ga dovodila dotle da proglasi da je bolestan i ostane u postelji. Njegov otac mi je govorio da je oduvek bilo tako. Moj muž je bio čovek koji je sve duboko osećao, i sreću i bol. To je činilo neraskidiv deo njega isto koliko i kosa koja mu se kovrdžala iznad ušiju ili plava boja njegovih očiju. *Ali da uradi ovo?* Meni. Našoj ćerki. Boleli su me zubi i shvatila sam da stiskam vilice. Naterala sam sebe da udahnem. Gnev na mrtve je kao da besniš na vremenske prilike. Ništa ne menja.

Margoin pogled spustio se na moju šaku, u kojoj sam još držala flašicu tako da se ne vidi. Stajala sam nepomično, bez nerveze. Nek pita, ako se usuđuje da bude toliko drska.

„Siđi dole i reci madam Marten da pozove sveštenika“, zapovedila sam. Ja sam joj poslodavka. Nema prava da dovodi moje odluke u pitanje.

Devojka je klimnula glavom.

„Moraćemo da javimo i ocu moga supruga.“ Došlo mi je da zaplačem kad sam na to pomislila. Ova vest će skrhati mog svekra. „Neka madam Marten pošalje ovamo vruće vode. Moj suprug će morati da bude izložen za poslednji pozdrav.“ Moj mozak je krenuo da sastavlja spisak svega što će valjati da se uradi u narednim satima i danima.

Margo je zatreptala, pogleda praznog kao u krave na livadi. Bila je u stanju da prima samo jednu po jednu naredbu.

„Samo idi dole i kaži madam Marten da dođe ovamo“, zatražila sam od nje.

Klimnula je glavom. Načinila je nekoliko koraka ka vratima, držeći se uz naspramni zid kao da očekuje da će Fransoa skočiti i zgrabiti je za gležnjeve.

Zastala je kraj vrata. „Istinski mi je žao, madam Kliko.“

Stisla sam usne, odjednom mi se grlo steglo.

„Ovo je strašna tragedija“, dodala je.

Klimnula sam glavom, ali kad sam pogledala, shvatila sam da Margo zuri u moju šaku kao da vidi kroz meso, sve do flašice sa otrovom, a onda se zapiljila meni u lice. Zastala je, ostala nepomično da stoji.

Ova devojka će predstavljati problem. Margo nije bila bistra, ali ni glupa.

„Možeš ići“, rekla sam. Kako to da Margo nema dovoljno pameti da sakupi kokošja jaja a da nijedno ne razbije, ali ima mozga da shvati šta bi ta flašica mogla da znači i kako bi ona to uspela da preokrene sebi u korist?

Nije se pomerila s mesta, ali nisam bila u stanju da procenim da li je posredi bezobrazluk ili njen uobičajeni nedostatak truda.

„Kreni!“, razdrala sam se. Margo je konačno izašla u hodnik i produžila ka zadnjem stepeništu.

Čekala sam sve dok nisam začula kako se tihi zvuk njenih cipela udaljuje niz stepenice. Panika mi je lepršala u grudima kao kakva ptica uhvaćena mrežom u polju. Poželela sam da prodrmusam Fransou i zaurlam na njega. *Zašto?* Sve je išlo kako treba. Ne baš savršeno, ali dovoljno dobro. Zašto je uvek video samo mrak oblakâ, a nikada korist od kiše?

Želela sam da se skljojкам na pod i predam se jecajima, ali nisam imala mnogo vremena. Ako bacim flašicu kroz prozor, postoji mogućnost da će je neko naći. A ako je ostavim ovde, biće pitanja o tome šta ona traži u našoj spavaćoj sobi. Istina o tome šta se dogodilo nije bila toliko važna koliko ono u šta će ljudi verovati. Nikad nećemo saznati da li se flašica tu zatekla pukom slučajnošću ili je bila uzrok njegove smrti, ali nisam smela sebi priuštiti nikakvu istragu povodom njegove bolesti. Pretraživala sam pogledom prostor. Nisam ni najmanje sumnjala da će Margo iznenadno otkriti u sebi temeljitost kad bude čistila tu sobu. Istrešće svaku moju donju košulju, opipaće rubove haljina tražeći skrivene džepove, razmotaće mi svaku čarapu.

Pogledavši načas ka vratima kako bih se uverila da ta devojka nije prvi put u životu bila brza, umotala sam flašicu u maramicu i čušnula je sebi u nedra. Nemo sam izgovorila kratku zahvalnicu na svojim grudima, koje nikad nisu bile male, ali su posle rođenja naše ćerke Klementine postale toliko bujne da sam bez problema u njima sakrila jednu bočicu. Oslobodiću je se kasnije. Obrisala sam šaku o haljinu, kao da je staklo ostavilo na meni nekakav uljast trag. Sad kad flašica više nije bila na vidiku, imala sam vremena za svog muža.

„*Zašto, mon amour**?“ Klonulo sam sela na stolicu kraj kreveta, odjednom umorna. Trebalo je ovo popodne da presedim kraj njega. Da ga razonodim razgovorom. Da mu čitam. Da

* Fr.: ljubavi moja. (Prim. prev.)

mu izvedem duh iz tog njegovog mračnog carstva. Ali bila sam prezauzeta. Fransoino putovanje proteklo je uspešno. Vratio se sa više narudžbina nego ikada pre, ali to nije bilo dovoljno. Predstavljalo je tek početak. Morali smo se postarati i da obezbedimo naručeno, da osiguramo flaše i transport. A sve je to zavisilo od čuđi vremenskih uslova i berbe.

Pismo od našeg zaposlenika Luja Bonea* ležalo je odbačeno ispod para rukavica na stolu kraj kreveta. Ovlašno sam ga dotakla; ono je bilo zaostavština nekog drugog doba. Kad je pre neki dan stiglo, mislila sam da su mi najveći problem pitanja koja je on potegao u vezi s našim narudžbinama. Luj je odavno bio prestao da piše Fransoi ukoliko su mu potrebni odgovori ili smernice za rad. Moj muž je uvek bio ili na putu, ili slabo raspoložen da se bakće podrobnostima našeg poslovanja, pa tako nije bilo od njega velike koristi kad su posredi svakodnevnice. Luj se osnovano uzdao da ću istog trena znati koliko tačno imamo flaša u podrumu, koliko se kilograma grožđa očekuje, kakav je trenutni bilans u knjizi prihoda i rashoda i u kakvom su nam stanju vinogradi.

Svaki san koji sam gajila u vezi s našim poslom ležao je sada hladan i mrtav zajedno s Fransoom u bračnom krevetu. Pogladila sam debelu hartiju kao da poseduje moć da me ponovo veže za one trenutke pre nego što je služavka stala da doziva. Luj je bio naš najpouzdaniji zaposlenik. Posedovao je hitar i bridak um. Moraće da sazna šta se dogodilo. Možda će imati nekih ideja o tome šta bi trebalo raditi.

Fransoino telo bilo je nepomično. Začešljala sam mu prstima kosu s čela u stranu. Izneverila sam svoga muža kao njegova žena, ali nisam mogla dozvoliti da njegov san o našem poslu umre s njim.

Umočila sam ubrus u vodu u bokal u i obrisala malčice sasušene pene što mu se nakupila oko usta. Osmotrla sam

* Luj Bone je bio rođeni Nemac i pravo ime bilo mu je Ludvig, ali je bio poznatiji kao Luj. (Prim. prev.)

muževljevo lice. Uvek je bio lep muškarac. U tom pogledu nismo bili skladni. O, izgledala sam ja sasvim pristojno sa svojom ridastoplavom kosom i tananom građom, ali nos sam imala na oca i posedovala sam vrlo malo elegancije. Sestra mi je jednom rekla da igram poput lutke, kao da mi konci vuku ruke i noge čas na jednu, čas na drugu stranu. Ali Fransoi to nikad nije smetalo. Zvao me je *ma choupinette*, „kupusiću moj“. A u bračnom krevetu je uvek dokazivao da je ta naklonost iskrena. Njegove žuljevite šake krstarile su po meni kao da svira na nekom instrumentu. Za razliku od drugih žena, nikad se nisam pribojavala da će mi muž švrljati kad je na putu.

Fransoi sam bila potrebna. Ne zato što je slab, već pre zato što je ličio na neku mladu biljku. Osetljiv na hladne vetrove i jaku kišu, zahtevao je negu i pažnju. Poput vinove loze nakalemljene na jači čokot, bolje se držao kad sam uz njega. Ali kad zasija...

O, kad zasija, nije mu bilo ravna.

Iznurenost mi je pritisla pleća kao neka debela, mokra vuna. Trebalo je više da činim za njega. Nikad nije bilo dovoljno sati u jednom danu niti dovoljno strpljenja u mom srcu. Valjalo je nadzirati poslugu. Motriti vinograde, pregledati podrumе. Računovodstvene knjige sa svojim kolonama postrojenih brojeva ličile su na vojsku spremnu da digne bunu svakog trenu ukoliko ne ostanem budna. Čerka mi se hvatala za suknju, tražila pažnju. Fransoine promene raspoloženja navaljivale su mi dopunsko breme i slutim da je znao da me zamaraju. Suze su mi i dalje uporno bile u očima, vrele i peckave. Našla bih više snage da sam znala koliko je bio blizu rubu provalije. Da sam dozvolila sebi da to vidim.

Nisam nimalo sumnjala da će me otac Žozef izgrditi što ga nisam pozvala dok je Fransoa bolovao. Jarac matori. Naš sveštenik je bio jedan od onih namrgođenih ljudi koji se Bogom služe kao batinom da bi se osećali moćno. Po mom iskustvu, potrebna je ogromna oholost da bi neko za sebe poverovao da jedini ima pristup Bogu i njegovim mislima. Nisam prihvatila

da bi naš Gospod za svoga zastupnika odabrao namrštenog, preko svake mere namirisanog oca Žozefa. Nesagorivu kupinu – da. Tog čoveka – nikad.

Položila sam glavu na Fransoine nepomične grudi i uhvatila ga za hladnu šaku. Bol u srcu mi se širio, pretio je da će me čitavu progutati.

„*Mon amour*. Već mi nedostaješ“, promrsila sam u platno njegove noćne košulje. „Počivaj u miru.“ Gutala sam knedlu za knedlom, a onda sam prisilila sebe da dignem glavu. Uskoro će stići kućepaziteljka madam Marten. Posluga će od mene očekivati uputstva, uveravanja da će sve biti u redu. Našoj ćerki će biti potrebna uteha. Sa svojih šest godina već je bila dovoljno velika da duboko oseti taj gubitak.

Narediću Mišici da ode u svoju sobu, formalno da bi se odmorila, ali u stvari da bih zakopala njenu ćutnju. Sa svakim minutom koji bude protekao bez potezanja pitanja uzroka Fransoine smrti između nas dveju, biće sve veći izgledi da niko treći nikad za to ne sazna. Ali naša ćutnja je istovremeno postala i tajna spona koja će me vezivati za tu devojkicu. Budem li dozvolila da iz mojih ili Mišičinih usta potekne makar i najsitniji nagoveštaj onog što se možda dogodilo, sveštenik će uskratiti mom milom mužu blagoslove za onaj svet. To nisam smela dozvoliti. Crkva propoveda da je greh oduzeti sebi život, ali ja nisam verovala da bi Bog pun ljubavi bio istoga stava. A ako taj sveštenik smatra da poznaje božje misli, što ne bih i ja bila isto toliko sigurna?

Rub flašice zarivao mi se u grudi. Niko nikad neće saznati. Ljudi neće imati drugog izbora do da prihvate da ga je odnela groznica, čak i ako se budu pitali i ogovarali. Dokle god Mišica bude ćutala.

„Sačuvaću tvoju tajnu“, šapnula sam mužu na uvo. Stegla sam ivicu kreveta kao da pokušavam da zadržim Fransou na ovom svetu. Zatim sam potisnula misao da tu tajnu čuvam zbog sebe i našeg poslovanja sa šampanjcem, a ne zbog njega.